

Duodju

Duodjebajásgeassinmateriála

oahpaheaddji gihpa

DUODJU:

Duodjebajásgeassinmateriála oahpaheaddji gihpa

Mii lea DUODJU?

DUODJU lea vuodđoskuvlla 7.–9. luohkáide gárgehuvvon duodjebajásgeassima oahpahasollisvuohta. Materiála heive duoji, govvadáidaga ja eatnigiela oahpahussii ja dan sáhtta ávkkástallat temáoahpahas. Materiála sáhtta heivehit maiddá eará luohkkadásiide ja oahpahussii skuvlla olggobealde.

Oahpahasollisvuođa namma DUODJU bohtá sániin *duodji* ja *jurddašeapmi*. Oahpaheaddji gihpa oahpista duodjejurddašeapmái ja movttiidahtta duodjebajásgeassima ollašuhttimii. Dasa lassin dat fállá oaidninčiegaid duodjebajásgeassimii ja rahpá duodjejurddašeapmi-doahpaga.

Oahpahasollisvuohta čohkiida govvalogaldallamis, oahpaheaddji rávvagiin ja hárhjusollisvuođas. Govvalogaldallan *Duodjemáilbmái oahpásmuvvan* láidesta ohppiid guorahallat, mii lea duodji ja duodjejurddašeapmi. Dan maŋŋá oahpaheaddji sáhtta friddja válljet hárhjusaid hárhjusollisvuođas.

Oahpahasollisvuohta lea ráhkaduvvon oassin AIDA – Arctic Indigenous Design Archives -fitnu. Dat lea Sámi Arkiivva, Ájtte-museá ja Sámi Allaskuvlla gaskasaš jagiid 2017–2019 ollašuhttojuvvon Interreg Nord ovttasbargofidnu. Fitnu mihttomearrin lei sámi duodje-jurddašeami seailuheapmi ja sirdin čuovvovaš buolvvaide. Oahpahasollisvuođa hárhjusat vuodđuduvvet fitnus skáhppojuvvon duojáriid arkiivvaide.

Duodjejurddašeami sirdin – duodji ovdal, dál ja boahttevuođas

AIDA-fitnu duodjebajásgeassinmateriála vuolggsadji lea duodjeárbevieru holisttalaš ipmárdus: duodji lea eallima oassi, eai dušše dávvirat. Dat váikkuha sihke eallima ritmii ja árgabeaivválaš jurddašeapmái. Duodjebajásgeassimis vihkkedallojuvvojit viiddes temát: sápmelaš ipmárdusa mielde eallin lea ollisvuohta man ii sáhte juohkit osiide. Danin duodjebajásgeassimis oahpásmuvvojuvvo duodjái ovdal ja dál, ja vihkkedallojuvvo, mii dat sáhtášii leat boahttevuođas.

Duodjebajásgeassima deháleamos bargun lea oahpahit mánáide ja nuoraide čuolmmačoavdinmáhtu ja ekologalaš jurddašeami. Nuba mii eat iskka bajásgeassit mánáid duojárin, baicce rahpat sidjiide duodjejurddašeami, mas lea ávki eallima buot osiide. Duodjebajásgeassinmateriála bargguin oahppit vihkkedallet ovdamearkka dihte, manin gáffeseahkka lea duddjojuvvon dihto materiálas ja manin dat lea dihto hápmásaš, mo ránu geavahanulbmil lea rievdan geavaheami mielde ja mo dan jurddašanvuogi sáhtášii geavahit iežas eallimis, omd. biktasiin. Árbevirolaš duoji lassin vihkkedallojuvvo, mo sámi elemeanttaid sáhtta ávkkástallat gráfalaš duojis, sáhtta go govuheapmi leat duodji ja sáhtta go duodji oazžut digitálalaš hámiid.

Duodjebajásgeassimis oahppi beassá ovdánahttit visuálas lohkanmáhtu ja áiccastallat rikkas ja máŋggabealat arkiivamateriála. AIDA-fitnu materiála sisttisdoallá ee. čuovgagovaid, sárgosiid, sárggastasiid, reivviid, veahkkeruhtaohcamušaid, plakáhtaid ja video- ja jietnavuorkkáid. Duodjebajásgeassin ovdánahtta maiddá čuolmmačoavdinmáhtu ja jurddašanmáhtu: lea dehálaš iskkadallat ja guorahallat iešguđetlágán visuálalaš, materiálaš ja teknihkalaš čovdosiid. Duodjebajásgeassin oahpahage gierdavaš bargama. Materiála, ivnni ja teknihka válljen leat maid estehtalaš iežas ovdanbuktin. Dasa lassin duodji lea maid gulahallan sihke birrasiin ja servošiin. Danin duodjebajásgeassin ovdánahtta maiddá gulahallanmáhtu.

Johan Jernslettena sániiguin ”buot maid olmmoš ráhkada lea duodji”. Dat lea figgamuš maiddá duodjebajásgeassimis: bajásgeassit etihkalaš, diđolaš ja searvválaš olbmuid, geat figget čoavdit váttisvuođaid ja ovdánahttit iežaset doaibmanbirrasiid duodjejurddašeami bokte.

Mii lea duodji ja duodjejurddašeapmi?

Duodji lea sápmelaččaid oktasaš árbi, mii lea sirdásan buolvvas nubbái oktasaš duddjoma bokte. Dat lea hápmášuvvan sápmelaččaid geavatalaš dárbbuid bokte ja materiálain, mat leat gávdnon ártkalaš birrasis. Go jahkečuodit leat gollan, duodjedieđut ja -máhtut leat ovdánan ja rievdan vástidit juohke buolvva dárbbuid.

Duodji lea veahkehan birget eallinbirrasis. Duodji leage árgabeaivi: biktasat, lihtit, fievrrut. Muhto duodji ii leat dušše dávviriin; dat lea maiddá jurddašvuohki. Dovddut, árvvut ja máilmmigovva leat maid oassi duojis. Duoji diehtu nuppástuvváge áiggi mielde: juohke buolva heiveha dieđu dan dillái, man sii deivet. Duoji diehtu lea maiddá čalekeahates: dat šaddá vásáhusas ja sirdása ovddosguvlui duddjoma bokte.

Duojár hálldaša duodjebargguid ávnnasteamis ja bargobiergasiid ráhkadeamis gitta válmmaš duodjái. Duodjediehtu leage duojára suorpmain, giedain, čalmmiin, gorudis ja mielas: oba olbmos. Ekologalaš jurddašeapmi lea dehálaš oassi duodjejurddašeamis. Duoji vuodđojurdda lea luonddubirrasa ávkkástallan, man geažil dálkkádat, luondduriggodagat ja báikkálaš eallinvuohki leat váikkuhan duoji ovdáneapmái.

Duodji lea maiddá kultuvrralaš ja sosiálalaš systema, mii eallá obba áigge. Duodji leage maiddá estehtalaš vuohki čájehit dovdduid ja sosiála gulahallama. Duodji čatnaša sámekultuvrra árvvuide materiála ávnnasteamis duddjomii. Duodji ovdána geavaheddjiid dárbbuid mielde ja duodjái laktáseaddji jurddašeami ja čuolmmačoavdindáiddu sáhttá geavahit muđuige eallimis. Muhto duodjediehtu ii šat alo sirdás buolvvas nubbái árbevirolaš vuogi mielde. Danin mii dárbbášit maiddá ođđa vugiid sirdit duodjejurddašeami ovddosguvlui.

Duodjemáilbmái oahpásmuvvan

1. Dán dia-ráiddu ulbmilin lea láidestit nuora duodjemáilbmái, duodjejurddašeapmái, bohciidahttit ságastallama luohkkálanjas ja boktit beroštumi duoji ja duojáriid guovdu. (dia 1)
2. Duodji lea sápmelaččaid oktasaš árbi, mii lea sirdásan buolvvas nubbái oktasaš duddjoma bokte. Dat lea hápmášuvvan sápmelaččaid geavatlaš dárbbuid bokte ja materiálain, mat leat gávdnon árktalaš birrasis. Go jahkečuodit leat gollan, duodjedieđut ja -máhttu leat ovdánan ja rievdan vástidit juohke buolvadaga dárbbuid. (dia 2)
3. Mii dát lea ja masa dát lea geavahuvvon? Dutkka dávvira materiála ja hámi. Manin leat välljen duddjot dávvira juste dan materiálas, mas dat lea duddjojuvvon ja manin leat välljen justa dan hámi? Mot dávvira hápmi muitala dan geavahusas? Leago dat duodji? Manin dat lea, dahje ii leat duodji? Árbevirolaš dujiin lea olu álkit oaidnit leago dat duodji vai ii, muhto dálá áigge gávdnojit maiddá ođđaáigásaš modearna duojit. Mas earuhat ahte modearna duodji lea sámeduodji? Oidnogo dinggas sámi kulturduogáš? (diat 3–6)
4. Dávjá olmmoš jurddaša ahte duojár lea boares áddjá. Mángii sii leat dat, geat leat guhkimusat duddjon ja doallan čájáhusaid. Dávjá áhkut eai jurddaš, ahte sii leat duojárat go dušše gorrot sisteseahkaid ja gávttiid duos dás. Muhto duohtavuodas min duodjemáilbmái gullevaš jurdagat ja árgabeaiduddjon lea nu juohkebeaivválaš, ahte mii eat oba jurddašge dan. Donge sáhtát leahkit duojár! (dia 7)
5. Dá smiehttat gos juohke sajis mii oaidnit duodjejurddašeami. Dat sáhtta gávdnot aivve juohke sajis, go mii oahppat mii lea duodjefilosofiija. (dia 8)
6. Juohke duoji duohken lea máinnas. Eandalitge árbevirolaš duojit leat duddjojuvvon muhtun dárbei ja dihtomielalaš jurdagiin. Geavatlašvuohta ja anolašvuohta lea leamaš deháleamos ulbmil duoji ollašuhhtimis. Loga AIDA-prošeavtta neahttasiidduin maid duodjestudeanttat mitalit iežaset duoji birra. (dia 9)
7. Ođđaáigásaš duddjomis dahje heivehuvvon duddjomis lea dávjá seamma ulbmil, dat lea geavatlaš. Dán dias oidno geavatlaš vuohki atnit boares báiddi ođđa duoji materiálan. (dia 10)

8. Duojs lea álot juoga geavatlaš ulbmil. Nuvttohiid njunni lea dolin leamašan čuoigama várás. Njuni hápmi lea dehálaš vai čuoigan lea lihkostuvvan bures. Unna erohusaiguinge lea leamaš stuorra mearkkašupmi. Dálá áigge dat gohčoduvo “buktagiid gárgeheapmi” (“*tuotekehittely*”) -sániin. Dihto sogain ja duojáriin lea iežas vuohki hábmet nuvttoha njuni. (dia 11)
9. Stuorra gohti lea akta stuorámus árbevirolaš dujiin dahje huksehusain, mii mis lea leamaš. Das lea galgan smiehttat gohtesaji, árrangedggiid, goahtemuoraid, loavdaga ja nu ain. (dia 12)
10. Dálá áigge ollugat gorrot iežaset mánáide unna sámegálvvuid árgabeaigeavahussii. Omd. cuipeminsttarat leat hápmášuvvan vuogasin nu, ahte gahpir lea lieggasut go modearna cuiipi (*pipo*). Seammás máná guoddá soga dovddaldagaid fárustis ja Sámi bivttasárbevierru beassá eallit. (dia 13)
11. Heajat leat dakkár dáhpáhus, gos bivttasárbevierru eallá gait nannosepmosit. Headjabára biktasiid goarrumii ja čohkkemii lea oassálastán olles sohka. (dia 14)
12. Dasa lassin mii leat gávnahan goit vel golbma sierra ceahki, mat leat nannosit duodjemáilmmi oasis: ávnnasteapmi, mii sisttisoallá maid dai válmmaštallama/duddjoma válmmaš materiálan; árgabeaivvi válljemat seastevašvuodas ja geavatlašvuoda vuodul; jurddašuvuohki dahjege filosofii ja abstrákta áššit, ávnnahis duddjon. Fuobmátgo don vel lasi surggiid, mat gullet duodjemáilbmái? Dahje fuobmátgo juoidá, mii ii gula? (dia 15)
13. Duodji lea veahkehan birget eallinbirrasis. Duodji leage árgabeaivi: biktasat, lihtit, fievrut. Muhto duodji ii leat dušše dávviriin; dat lea maiddái jurddašuvuohki. Dovddut, árvvut ja máilmmigovva leat maid oassi duojs. Duoji diehtu nuppástuvváge áiggi mielde: juohke buolva heiveha dieđu dan dillái maid sii deivet. Duoji diehtu lea maiddái čalekeahes: dat šaddá vásáhusas ja sirdása ovddosguvlui duddjoma bokte. (dia 16)
14. Juohke duojáris lea iežaslágan čalbmi čábbodahkii. Dat lea ollu dan duohken makkár duodjemáilbmái lea bajásšaddan ja makkár dujiid lea hárvánan oaidnit. Maid dai dat, makkár máidnasa oaidná duoji duohken, addá perspektiiva dasa mo duoji geahččá. Leago dát dia-ráidu váikkuhan du duodjejurddašeapmái? Makkár duojit leat du mielas čábbát dahje vuohkkasat?